MIERES

Mieres és un municipi situat al sector oriental de la comarca de la Garrotxa, confrontant amb el Pla de l'Estany i, pel sud, amb el Gironès. El seu territori comprèn una de les cubetes que formen la fossa tectònica de la Baixa Garrotxa, que constitueix la capçalera del riu Ritort i del rierol de Mieres. La zona muntanyosa que envolta la capçalera del Ritort està poblada per boscos de roures i alzines, substituïts en els llocs més plans pel pi blanc. El sector occidental del territori municipal forma part del parc natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa. El municipi està constituït per la vila de Mieres, amb els barris del Pujolet i la Cellera, i pels veïnats o caserius de Brugueroles, Freixe, Samuntà de Baix, Samuntà de Dalt i Ruïtlles. La carretera GI-524, que va d'Olot a Banyoles per Santa Pau, travessa el terme municipal, i un entramat de camins veïnals asfaltats facilita la comunicació entre els seus llogarrets.

Documentat des de l'any 834 amb el nom de *Miliarias*, apareix també esmentat en un precepte de Carles II el Calb de l'any 866, així com en altres preceptes del 878 i el 916; també el 1017, en una butlla del papa Benet VIII. L'any 1484 va tenir lloc l'alçament de Mieres, protesta dels camperols contra les autoritats que els cobraven els impostos. Aquest fet va suposar l'inici de la segona guerra dels Remences, que s'estendria per tot Catalunya. Posteriorment, Mieres també va ser escenari d'enfrontaments durant la guerra de la Independència, a principis del segle XIX.

Església de Sant Pere

L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT PERE està situada a la zona més elevada de la vila de Mieres. Està documentada per primer cop en el precepte del rei Carles II el Calb de l'any 866, pel qual s'atorgava al cenobi de Sant Esteve de Banyoles un privilegi d'immunitat en totes les seves possessions, entre les quals hi havia el temple de Mieres. Posteriorment, els anys 878 i 916, es torna a esmentar en altres preceptes carolingis atorgats al monestir benedictí de Banyoles per Lluís II el Tartamut i Carles III el Simple. Ja en el segle XI, el 1017, una butlla papal de Benet VIII confirma els mateixos privilegis al monestir de Sant Esteve de Banyoles, fet que es repeteix en butlles posteriors d'Urbà II (1097) i Alexandre III (1174). En els anys 1279 i 1280, Sant Pere consta com a contribuent a les croades en la relació de les *Rationes decimarum*; posteriorment, l'any 1362, apareix esmentada com a parròquia en el *Llibre Verd* de la diòcesi de Girona.

Els terratrèmols del 1427 i el 1428 van causar greus danys a l'edifici, fet que va provocar la modificació i ampliació de la seva estructura. Consta també, per contracte escrit, que el rector i l'alcalde Berenguer Des Parerol van firmar un document amb el gran pintor del gòtic català, Lluís Borrassà, que el comprometia a pintar un retaule per a aquesta església. Sembla que aquesta joia pictòrica va perdurar fins al segle XVIII. L'església actual, d'estil neoclàssic, no conserva cap element estructural romànic. No obstant això, a la sagristia es pot admirar un fragment de pedra calcària tallat en relleu, d'època romànica.

FRAGMENT DE PEDRA ESCULPIT

L'any 1986, arran de l'enderroc d'un mur del cementiri, va aflorar un fragment de pedra calcària que, per les seves característiques, podem afirmar que correspon a l'etapa romànica del temple. Es tracta d'una peça tallada en relleu en una

Fragment de timpà romànic

de les seves cares, d'uns 30 x 25 cm, que per les seves característiques i format podem pensar que corresponia a un timpà d'una porta de l'església romànica, d'uns 90 x 60 cm. Mostra part d'una figura, en concret un braç dret en actitud de beneir i part d'un cap nimbat, que pertanyen a un personatge que amb tota probabilitat correspon a un Crist en majestat. També es conserven un cap i part d'un plomatge d'una segona figura, probablement un àngel, així com part d'una orla decorativa amb motius geomètrics.

Els possibles referents per a aquesta peça els trobem a la portada de l'església de Sant Joan el Vell de Perpinyà, on veiem un Crist entronitzat –tot i que sense nimbe– obra de Ramon de Bianya (també conegut com a Raymond de Bianya, o R. de Vía), escultor actiu al Rosselló en el pas del segle XII al segle XIII. De la mateixa manera, el fragment escultòric de Sant Pere de Mieres ha estat relacionat amb el Crist en majestat de la portada de Ripoll, flanquejat –com sembla que ocorre a Mieres– per àngels turiferaris. Segons la hipòtesi d'A. Noguera i Massa, plasmada en un dibuix, podríem situar la cronologia de la peça cap a finals del segle XII.

Text i foto: MJV

Bibliografia

ABADAL I DE VINYALS, R. d', 1926-1950, II, pp. 55-65; CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, pp. 257-258; GUARDIOLA I TRIADÚ, G., 2008, pp. 18, 23; MONSALVATJE Y FOSSAS, F., 1898-1919, XVII, pp. 308-309; NOGUERA I MASSA, A., 1986; NOGUERA I MASSA, A., 2005, pp. 45-47; PONS I GURI, J. M., 1964-1965, p. 69; RIUS I SERRA, J. M., 1946, pp. 77-90.

Església de Santa Maria de Romaria

L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE ROMARIA es troba al barri de la Cellera, al sud del poble de Mieres, comarca de la Garrotxa. S'hi accedeix des d'Olot o Banyoles per la carretera GI-524. A prop del km 19 hi ha la vila de Mieres, des d'on surt un camí veïnal que condueix al barri de la Cellera. L'església s'ubica a la zona alta del veïnat, on s'arriba fàcilment des de la plaça.

Les primeres referències escrites del lloc apareixen l'any 878 en un precepte de Lluís II el Tartamut atorgat a favor del monestir de Sant Esteve de Banyoles, les concessions del qual es van repetir uns anys més tard, el 916, en un altre precepte de Carles III el Simple. Tot i això, la primera referència documental de l'església es remunta a gener del 1017, moment en què el monestir de Sant Esteve havia perdut la protecció de la monarquia franca i va buscar la tutela de Roma. Aquell any el papa Benet VIII va confirmar la seva protecció i les possessions del cenobi de Banyoles, entre les quals es trobava l'església de Romaria. Més endavant, el 1226, Jaume I va reconèixer al monestir la propietat i la jurisdicció de la nova població de la Cellera de Romaria. L'edifici romànic va ser modificat primerament en el segle XVI (1589) i de nou més tard, en la segona meitat del segle XVIII, moment en què es va variar completament la fisonomia del temple.

Interior, amb el mur nord

Pica beneitera

Es tracta d'un edifici molt modificat, que conserva unes filades irregulars del seu aparell original romànic al mur nord, observables tant al parament extern com a l'intern. La porta d'accés està situada a la façana de ponent i consta d'una obertura allindanada a la llinda de la qual hi ha gravada la data del 1782, partida per la inscripció AVE MARIA. Finalment, cal comentar la presència a l'interior del temple d'una pica d'aigua beneita de tipologia romànica, tallada en un bloc monolític de pedra amb forma de copa, la datació de la qual se situa a finals del segle XII o principis del segle XIII.

Text i fotos: MJV

Bibliografia

ABADAL I DE VINYALS, R. d', 1926-1950, II, pp. 58-65; BOTET I SISÓ, J., 1905-1908, p. 763; CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, p. 255; GUARDIOLA I TRIADÚ, G., 2008, p. 23; MONSALVATJE Y FOSSAS, F., 1889-1919, XII, p. 244, XVI, p. 232; MURLÀ I GIRALT, J. i TEIXIDOR I SANTAEULÀRIA, J., 1999, pp. 292-295.

Ermita de Sant Andreu de Ruïtlles

L'ERMITA DE SANT ANDREU DE RUÏTLLES, actualment sense culte, es troba en una propietat privada situada al sector meridional del terme municipal de Mieres. S'arriba al lloc agafant el desviament que des de la carretera GI-524 arriba al veïnat de la Cellera; a continuació, cal continuar per una pista asfaltada uns 2 km fins a arribar a un camí que ens condueix a la finca on es troba l'església.

Sembla que el lloc va ser colonitzat pels monjos del cenobi benedictí de Sant Esteve de Banyoles. De fet, una butlla del papa Benet VIII del 1017 (confirmada posteriorment per una altra butlla d'Urbà II del 1097) esmenta *Sancti Andrea in Rovilias* entre les possessions del monestir en qüestió. Una altra butlla papal posterior, concedida per Alexandre III el 1174, ratifica de nou la possessió del lloc per part del cenobi benedictí. En el segle XIV l'església apareix esmentada en diversos documents notarials. Ja en el segle XVIII, quan la planta i la disposició inicials del temple ja havien estat reformades, consta que l'església va perdre la seva condició de parròquia a causa de la despoblació per passar a ser sufragània de Sant Pere de Mieres. Des que la finca on està ubicada l'actual ermita va ser adquirida pel seu propietari actual, s'hi ha deixat de celebrar la romeria anual.

Es tracta d'una construcció d'una sola nau coberta amb volta de canó, que com ja s'ha comentat va resultar profundament modificada amb el transcurs del temps. L'absis és semicircular i presenta una volta de quart d'esfera lleugerament apuntada i una finestra d'espitllera cegada en el seu eix. Al mur sud es va adossar una sagristia i s'hi intueix la presència d'una obertura que correspondria a la porta inicial romànica. A la façana occidental trobem la porta d'entrada actual, allindanada i amb una inscripció on consta la data del 1798. Sobre la porta s'obre un ull de bou i, més a dalt, la testera es corona amb un campanar d'època moderna i estructura octogonal culminat en una petita cúpula. El forrellat conservat a la porta de l'església sembla d'època romànica i presenta una

Capçalera

Planta

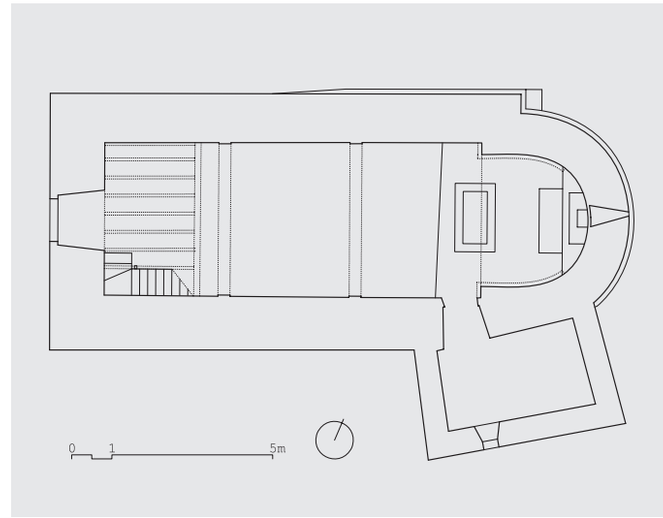

ornamentació de motius geomètrics que el distingeix d'altres peces coetànies, ja que no està acabat en un cap zoomòrfic. L'aparell, habitual a petites esglésies rurals romàniques del segle XII, és de maçoneria de materials gairebé sense desbastar. Per aquest motiu, podem pensar que la construcció original de Sant Andreu de Ruïtlles va tenir lloc en el segle XII, mentre que les modificacions estructurals més importants es van produir el segle XVIII.

Text: MJV - Foto i plànol: JGF

Bibliografia

CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, pp. 257-258; MONSALVATJE Y FOSSAS, F., 1889-1919, XI, pp. 267, 364, 507, XII, p. 244, XVI, p. 209; MURLÀ I GIRALT, J., 1980, p. 40; MURLÀ I GIRALT, J. i TEIXIDOR I SANTAEULÀRIA, J., 1999, p. 17.

Església de Santa Maria del Freixe

L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DEL FREIXE es troba en un paratge despoblat de l'extrem meridional del terme municipal de Mieres, un enclavament de gran bellesa paisatgística sobre el coll de Bastarra. En època medieval, centrava un veïnat de població dispersa. La primera notícia documentada sobre l'església data de l'any 977, amb motiu de la fundació de la canònica de Sant Genís i Sant Miquel de Besalú (posteriorment Santa Maria de Besalú). El comte Miró Bonfill de Besalú, a instància de la seva cunyada Ermengarda i del seu fill Bernat, va fer donacions importants entre les quals s'incloïa aquesta església, que en el seu moment serien ratificades en el seu testament. Més endavant, l'any 998, la canònica esmentada va rebre una butlla papal de Gregori V a la qual apareix citada *Sanctae Mariae quae est in Praxis*. Poc després, l'any 1000, figura en una relació de béns del comte Bernat Tallaferro. A partir d'aquell moment hi ha un buit documental sobre l'església, que no torna a esmentar-se fins a les *Rationes decimarum* del 1279 i el 1280, on es relacionen les esglésies contribuents a les croades amb els seus delmes. En la segona meitat del segle XIV consta relacionada com a parròquia de la diòcesi de Girona en el *Llibre verd* del 1362. El 1569 va perdre la seva condició de parròquia per passar a ser sufragània de Sant Pere de Mieres. Finalment, l'any 2003 es va dur a terme una actuació arqueològica i de restauració de l'edifici per corregir algunes modificacions del segle XVIII i resoldre l'estat d'abandonament en el qual es trobava tot i haver patit una intervenció de consolidació estructural el 1980.

Vista general des de l'oest

Santa Maria del Freixe és un edifici de nau única, absis de planta de ferradura a llevant i construccions afegides amb posterioritat durant l'etapa romànica al costat nord. L'absis mostra una obertura rectangular tapiada i una finestra de doble esqueixada amb arc de mig punt monolític. L'obertura esmentada es va utilitzar com a porta d'accés des del segle XVIII fins a la rehabilitació del 2003, que n'ha conservat l'estructura. Com hem comentat, al flanc nord es van adossar una capella lateral i una sagristia, sobre la qual es va alçar un campanar amb dues obertures i teuladell a dues vessants al qual s'accedeix per una escala exterior. A més, d'aquesta mateixa etapa (segle XVIII) daten possiblement els contraforts del mur sud. La façana de ponent acull l'actual porta d'accés, que es va reobrir el 2003 mitjançant un arc de mig punt adovellat que conserva els muntants originals romànics, que van aparèixer durant els treballs de restauració. Així mateix, mostra una finestra centrada sobre la porta, en forma de creu grega.

L'interior presenta un absis lleugerament ultrapassat, la qual cosa podria interpretar-se com un indici de la seva cronologia primerenca, que possiblement caldria situar en el segle XI. L'absis està precedit per un arc triomfal i conserva alguns vestigis –molt escassos– de pintura mural, sembla que tant d'època romànica com de moments posteriors. La volta que cobreix la nau és de canó, mentre que la de la capella lateral és de llunetes. D'altra banda, l'aparell denota les diferents

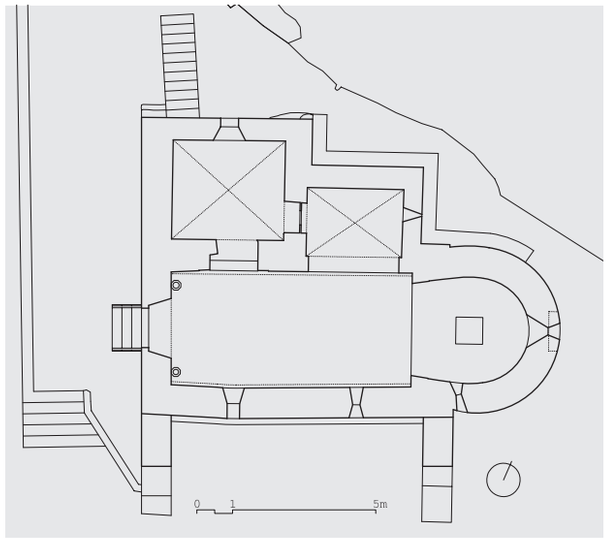

Planta

Capçalera i mur sud

fases constructives de l'edifici: si bé l'absis està constituït per un carreuó de pedres de dimensions mitjanes relativament ben tallades i disposades regularment, la resta dels murs van ser alçats amb blocs de pedra més petits, només desbastats i col·locats en filades més irregulars. En conseqüència, cal datar la zona absidal cap al segle XI, tot i que l'edifici va patir nombroses remodelacions posteriors que van culminar en els afegitons estructurals del segle XVIII.

Encenser de bronze

Al Museu d'Art de Girona es conserva un encenser de bronze procedent de Santa Maria del Freixe (núm. reg. MDG0022). Té la forma esfèrica habitual d'aquest tipus de peces d'època romànica, així com una interessant decoració zoomorfa. Està constituït per dues peces semiesfèriques de bronze, la superior calada i decorada amb tres medallons amb animals rampants (quadrúpedes) a l'interior i amb motius vegetals molt simples que els flanquegen. Aquest tema és molt habitual i s'inscriu dins dels repertoris que reflecteixen el record dels mons bizantí i islàmic a través de produccions de l'àmbit tèxtil o de l'eborària. La peça inferior és un recipient o caldereta de forma esfèrica, completament llisa, que actua com a contenidor de l'encens (conserva restes adherides a l'interior) i se situa sobre un disc pla de 2,5 cm. El conjunt s'aguanta amb cadenes a partir de tres punts de subjecció situats a l'equador de la peça (que, a més, marquen la distribució tripartida de la decoració de la coberta). Es tracta d'un encenser de producció probablement local, datat en la primera meitat del segle XIII. Hi ha com a mínim uns altres tres encensers de factura molt similar (dos al Museu Episcopal de Vic i un altre a la catedral de la ciutat alemanya de Limburg), que

Encenser (Museu d'Art de Girona, núm. reg. MDG0022. Fons del Bisbat de Girona). Foto: R. Bosch. Bisbat de Girona - Tots els drets reservats

formen un grup homogeni de peces, suposem que produïdes pel mateix taller.

Text i fotos: MJV - Plànol: JGF

Bibliografia

Botet i Sisó, J., 1905-1908, p. 763; Castells Catalans, Els, III, pp. 128, 158; Catalunya Romànica, 1984-1998, I, pp. 342, 357, 360, IV, pp. 255-257, XXIII, pp. 103-104; Duran-Porta, J., 2015, I, p. 348, II, pp. 135-136; Guardiola i Triadú, G., 2008, pp. 18, 23-26; Monsalvatje y Fossas, F., 1889-1919, I, pp. 238 i ss., II, pp. 79, 81, 244 i ss., 253, XII, p. 565, XVI, pp. 160-161, XIX, p. 265; Murlà i Giralt, J., 1983, p. 206; Murlà i Giralt, J. i Teixidor i Santaeulària, J., 1999, pp. 259-263; Pons i Guri, J. M., 1964-1965, p. 69; Rius i Serra, J. M., 1946, pp. 77-90.